

TRØNDELAG I VERDEN

**NORGE ER ET AV VERDENS TI MEST
KONKURRANSEDYKTIGE LAND - ENN SÅ LENGE.
GLOBALISERINGEN GIR OSS BÅDE MULIGHETER
OG UTFORDRINGER.**

NORGE I VERDEN

Gjennom et ambisiøst prosjekt kalt "Norge i Verden" skal NHO løfte opp både utfordringer og muligheter knyttet til globalisering. Målet er å informere og øke bevisstheten til opinion, bedrifter og politikere om hva globaliseringen representerer av utfordringer og muligheter for Norge.

Utgangspunktet er at Norge i dag definitivt er en "global vinner". Utfordringen er å skape enighet om at det er nødvendig med diverse tiltak, til tross for at det går så bra i Norge. Dette må gjøres for å styrke Norges posisjon både som en av verdens mest konkurransedyktige nasjoner og et av verdens beste land å leve i.

Det er ingen selvfølge at et land forblir på toppen av de forskjellige rangeringene. Det finnes flere eksempler på at land i løpet av ti år har rast fra posisjoner som foregangsland både økonomisk og sosialt, til å havne langt nede på listen. Disse landene, som på mange måter er sammenlignbare med Norge – som Sverige og Tyskland, har blitt rammet av ny konkurranse og endret global arbeidsdeling. De har ikke i tilstrekkelig grad klart å omstille seg, og resultatet har blitt store problemer.

Målet med Norge i Verden er å sørge for at enkeltindivider, bedrifter og politikerne innser at vi er tjent med å sette i gang tiltak nå som kan sikre at Norge beholder posisjonen som et av verdens ti mest konkurransedyktige land også i 2015.

Oljerikdommen og det faktum at Norge som nasjon har lykket med å omstille seg mer de siste tiårene enn de fleste andre land, kan lett utvikle forestillinger om at vi ikke behøver å endre oss. Omstillinger er svært ofte smertefulle og upopulære, og land med oljeformue og oljeinntekter av det omfang vi har i Norge, kan komme til å vike unna nødvendige endringer.

Hovedelementene i Norge i Verden er først å utvikle det politiske grunnlaget NHO skal basere sin argumentasjon på. Det skjer gjennom utarbeidelsen av et omfattende policydokument som skal beskrive endringene og konsekvensene for Norge. Deretter beskrives hvilket handlingsrom vi har og hvorfor vi må utvikle en helhetlig strategi med nødvendige tiltak for å møte utfordringene.

En kampanje med globalisering som tema er nå i gang. NHOs årskonferanse 4. januar 2007 fungerte som avspark for en omfattende kampanjefase i alle landets fylker. En rekke målgrupper skal nås gjennom regionale kampanjer, hvorav denne publikasjonen er ett av mange grep. Målgruppene er medlemsbedrifter og deres ansatte, ungdom, skoleelever, ulike organisasjoner og lag, politikere og lokale medier.

Finn Bergesen jr.
Adm. direktør
Næringslivets Hovedorganisasjon

TRØNDELAG I VERDEN

Trøndelag har gjennom felles samhandlingsplan for Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Trondheim kommune ("Kreative Trøndelag, her alt e mulig uansett"), tatt viktige grep for å kunne stimulere næringsutviklingen i regionen. Gjennom sterkere samhandling og spisset fokus i virkemiddelbruken, ligger forholdene til rette for mer innovasjon, mer konkurransekraft!

Trondheim som landets teknologihovedstad har en sentral rolle i regionens utvikling. Ny teknologi er et viktig utgangspunkt for kommersiell nyskaping. Ofte skjer det gjennom "knoppskyting" fra etablerte teknologibedrifter. Bedriften EMGS – som ble tildelt NHOs Nyskappingspris i 2006 – er et godt eksempel, med sitt utspring i Statoils forskningscenter utenfor Trondheim.

Trønderske bedrifter, spesielt innenfor teknologisektoren, har de senere årene fått et økt fokus på eksport. Små og mellomstore bedrifter som eksempelvis utvikler nyvinninger innen miljøområdet retter seg ofte mot et utenlandsk marked.

Trøndelag har alltid vært preget av tradisjonell industri samt landbruk og næringsmiddel, og havbruk står fortsatt for en stor del av sysselsettingen. Men reiselivsnæringen har blitt stadig viktigere. Opplevelse er et sentralt begrep, her ligger det betydelig potensial for næringen i vår region.

Trøndersk næringsliv melder om sterk vekst i arbeidskraftbehovet, og her er det IKT- og tjenestenæringer som opplever de største utfordringene. Over halvparten av NHO-bedriftene i Trøndelag har ubesatte stillinger som følge av rekrutteringsproblemer. Det er spesielt mangel på fagarbeidere, men i økende grad også teknisk personell på høyskole- og universitetsnivå.

Arbeidskraftutfordringene løses i stor grad ved økt arbeidsinnvandring i dag. Trøndelag – mer enn noen annen region – rekrutterer fra land utenfor Norden, og da særlig fra de nye EU-landene. Med 30.000 studenter tror vi teknologihovedstaden vil være et sterkt konkurransefortrinn i den globale kampen om de beste hodene i årene fremover.

Dette er Trøndelag i verden!

Vi e me'!

Merethe Storødegård
Regiondirektør,
NHO Trønderlag

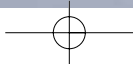
TRØNDELAG OG NÆRINGS-NM

Hvor i landet er man "best på næringsliv"? Et viktig spørsmål, mener vi i NHO. For vi lever i et langstrakt land hvor nyheter og offentlig debatt i stor grad preges av hva som skal fordeles fra den velfylte statskassen, snarere enn hvordan disse verdiene skal skapes. Det blir ikke mye rom til å snakke om hvordan regionene kan legge til rette for utvikling av vekstkraftige arbeidsplasser, etter at forhandlinger om fordelingen til de mange gode formål er unnagjort. Det ønsker NHO å gjøre noe med gjennom Nærings-NM - norgesmesterskap i næringsutvikling. Her vil vi se hvordan Trøndelag plasserer seg i kampen om det beste næringslivet.

NÆRINGS-NM ➤

HVORDAN MÅLER VI NÆRINGSUTVIKLING?

Næringsutviklingen i en region er den samlede utviklingen i regionens bedrifter. Vi har derfor laget en indeks, næringslivsindeksen, basert på de samlede resultatene, eller prestasjonene, til bedriftene i regionen. Vi har lagt fire ulike forhold til grunn for kåringen av beste næringsregion:

- 1 LØNNSOMHET** > målt ved andel av foretak i regionen som har positivt resultat før skatt
- 2 VEKST** > målt ved andel av foretak i regionen med omsetningsvekst over konsumprisindeksen
- 3 NYETABLERINGER** > andel nyregistrerte foretak
- 4 FORSKNING OG UTVIKLING** > andel bedrifter med SkatteFUNN-prosjekter i regionen

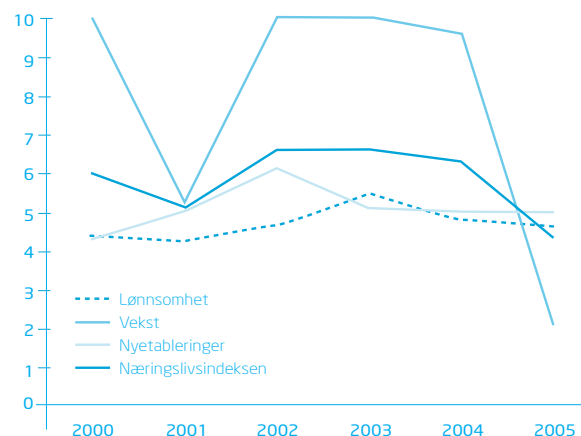
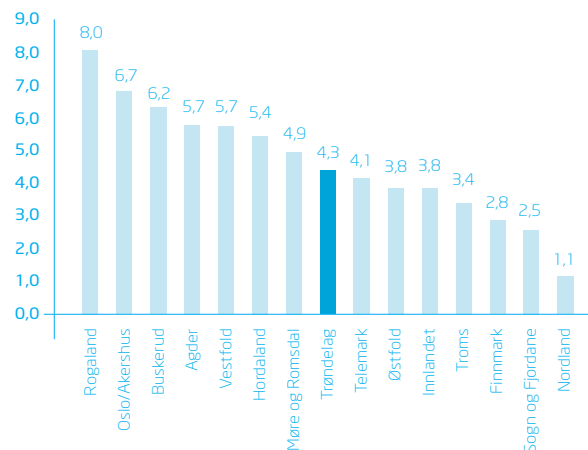
Datagrunnlaget er hentet fra foretakenes regnskap i årene 2000-2005, oppdatert 12. september 2006.

NÆRINGS LIVSINDEKSEN

Næringslivsindeksen gir en samlet karakter for hvor godt næringslivet har gjort det i regionen i 2005. Næringslivsindeksen er et gjennomsnitt av poengsum for nyetableringer, andel vekstforetak, andel lønnsomme foretak og næringslivets størrelse i forhold til folketallet i regionen. Næringslivet i Trøndelag er rangert midt på treet, som nummer åtte av alle regionene i 2005.

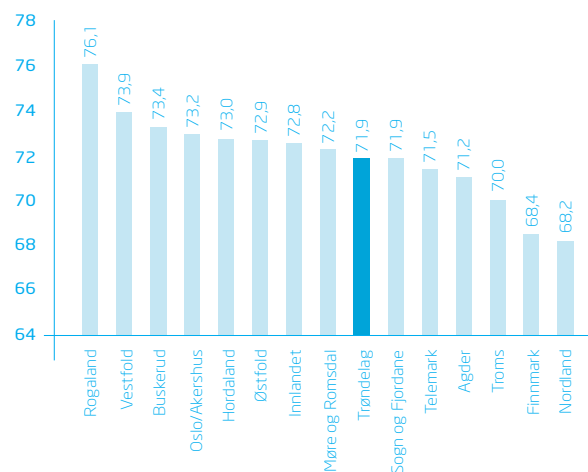
UTVIKLINGEN I TRØNDELAG

Trøndelag har tradisjonelt hatt en høy andel vekstbedrifter. Andelen vekstbedrifter i regionen var den høyeste av alle regionene i 2000, 2002 og 2003. Fra 2004 til 2005 sank andelen vekstbedrifter sterkt i Trøndelag, og for første gang på mange år var det mindre andel vekstbedrifter i regionen enn i landet for øvrig. Lønnsomheten i næringslivet i Trøndelag har vært omtrent som gjennomsnittet i de siste seks årene. Lønnsomheten i regionene forbedret seg i forhold til de andre regionene fra 2000 til 2003. I 2004 og 2005 var det en økning i andel lønnsomme foretak i hele landet, men forbedringen i lønnsomheten i næringslivet i Trøndelag var litt svakere enn ellers i landet. Det var en økning i etableringsaktiviteten i regionen fra 2000 til 2002, men etter dette har etableringsfrekvensen i Trøndelag falt litt i forhold til de andre regionene. Næringslivet i Trøndelag var rangert som tredje beste av de 15 regionene i 2002. I 2005 tapte næringslivet i regionen terreng i forhold til andre regioner på alle delindekser, og Trøndelag falt ned på åttendeplass.

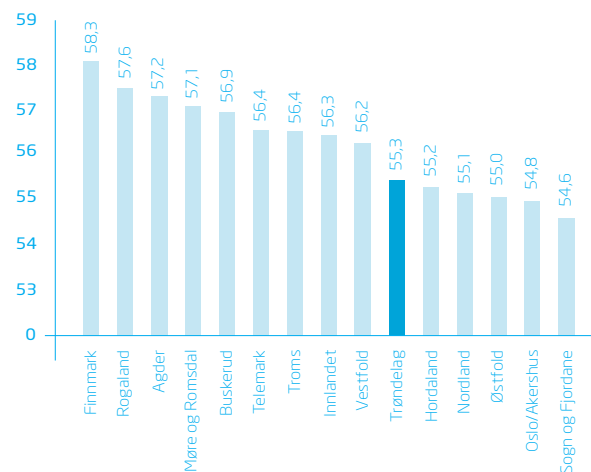
1 > LØNNSOMHET

God lønnsomhet er en betingelse for en sunn næringsutvikling. En bedrift kan ha underskudd enkelte år, men må ha overskudd på lang sikt for å overleve. Regioner med mange overskuddsbedrifter vil ha færre nedleggelses, mer egenkapital og større vekstkraft. Lønnsomheten i næringslivet i regionene er sammenlignet ved å se hvor stor andel av bedriftene som går i pluss. Andelen lønnsomme foretak i Norge har økt hvert år siden 2001. 72,7 prosent av regnskapspliktige foretak med omsetning i 2005 hadde overskudd, mot 63,7 prosent i 2001. Næringslivet i Trøndelag er rangert litt under middels når det gjelder lønnsomhet i 2005, som nummer ni av 15 regioner. 71,9 prosent av foretakene hadde positivt resultat.

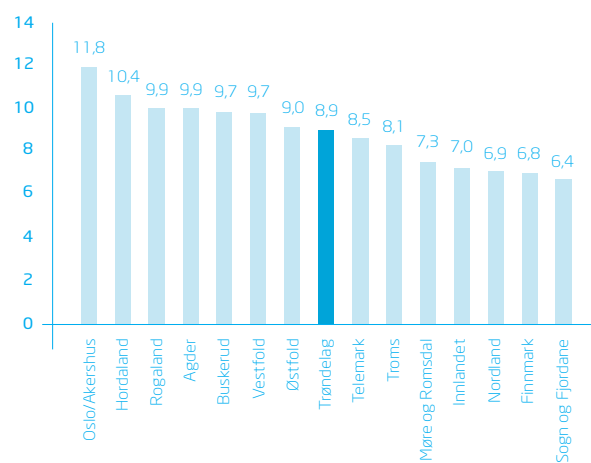
2 > VEKST

Bedrifter oppnår vekst i omsetning gjennom å produsere konkurransedyktige varer og tjenester. Områder med mange vekstbedrifter vil få økt verdiskaping og sysselsetting. Vekstkraften i næringslivet i regionene er målt ved å se på hvor stor andel av foretakene som har realvekst i omsetningen fra 2004 til 2005. Andelen vekstbedrifter økte sterkt i Norge i 2004, men gikk litt tilbake i 2005. Men fremdeles er det relativt mange bedrifter med vekst. Næringslivet i Trøndelag er på tiendeplass blant de 15 regionene når det gjelder andel vekstforetak i 2005. 55,3 prosent av foretakene hadde realvekst i omsetning fra 2004 til 2005.

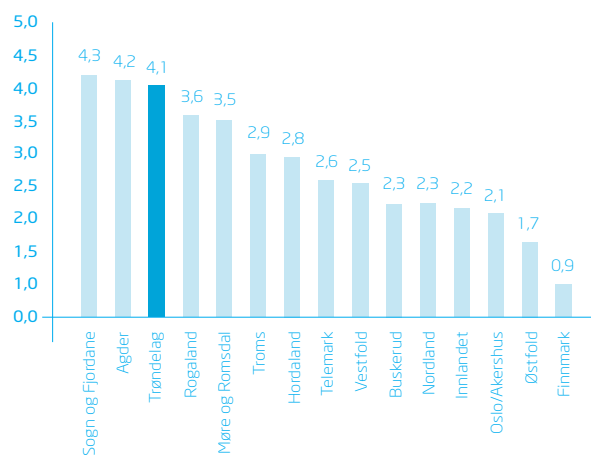
3 > NYETABLERINGER

Nyetableringene er som oftest små, og betyr ikke så mye for sysselsetting og produksjon på kort sikt. Men innovasjon, utvikling og nye mennesker bringes ofte inn i næringslivet gjennom de nye bedriftene. Unge bedrifter vokser dessuten raskere enn gamle. Den langsiktige virkningen av nyetableringer blir dermed viktig. Etableringsaktiviteten i regionene er målt ved å se på andelen nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende foretak. I Trøndelag tilsvarte antall nyregistreringer 8,9 prosent av de eksisterende bedriftene i 2005. Dette plasserer regionen midt på treet når det gjelder etableringsfrekvensen, på åttendeplass.

4 > FORSKNING OG UTVIKLING

Bedriftenes investeringer i forskning og utvikling vil skape fremtidens produkter og produksjonsprosesser. Ordningen med SkatteFUNN er den viktigste stimulansen fra myndighetene til å øke denne innsatsen i små og mellomstore bedrifter. SkatteFUNN har vært en suksess, og mer enn 5000 bedrifter har benyttet ordningen som en del-finansiering av forskning og utvikling. Vi kan måle næringslivets innsats til FoU gjennom å se på andelen av bedriftene som har SkatteFUNN-prosjekter. 2,7 prosent av alle regnskapspliktige foretak fikk godkjent SkatteFUNN-prosjekter i perioden 2002-2005. 4,1 prosent av de regnskapspliktige foretakene i Trøndelag hadde i 2005 fått godkjent minst ett prosjekt i SkatteFUNN. Dette er tredje høyeste andel av de 15 regionene.

TRE EKSEMPLER >

Den globale arbeidsdelingen berører bedriftene i Trøndelag på forskjellig vis. Les om hvordan tre bedrifter, som hver representerer svært ulike bransjer, takler de nye mulighetene og utfordringene knyttet til globaliseringen.

ORAS ARMATUR LEKSVIK

Utvikler, produserer og markedsfører kraner, ventiler og moduler.
Antall ansatte: 75 (cirka 1085 i Oras-konsernet)
Omsetning: NOK 200 millioner (cirka 1045 millioner i konsernet)

Hovedutfordring: Bli markedsledende i verden på baderoms- og kjøkkenarmaturer som har høy kvalitet, god opplevelse og vann- og energisparing.

PENGER I KRANA

En vannkran er ikke bare en vannkran, det er energisparing, miljø, design og opplevelse. Men rennende vann, kobber og messing er et globalt og tøft marked.

Industrimannen og gründeren Bjørn Lyng har mye av æren for den industrielle revolusjon i Leksvik i Nord-Trøndelag. I 1958 var 33-åringen med på å starte Leksvik Edelmetall for produksjon av kraner og blande-batterier. I 1985 ble fabrikken heleid av finske Oras OY-konsernet, som er markedsleder i Norden og sjette størst på armatur i Europa. I Norge har Oras en markedsandel på 50–60 prosent, opplyser administrerende direktør Arnfinn Aasen.

Leksvik-fabrikken er den minste av tre fabrikker i Oras. De har klart å holde et resultat på over 15 prosent av omsetning før skatt de siste 15–20 årene, hvilket er imponerende, uansett bransje. Men Aasen legger ikke skjul på at det blir stadig tøffere i det globale markedet.

– Verden har gradvis harmonisert størrelse og standard på vannrør. I prinsippet er det ingen handelshindringer mer. Bortsett fra noe variasjon i smakskulturer, er det ett globalt marked for produksjon og salg. De relative transportkostnadene for små volum med høy verdi, er minimale. Arbeidskostnader er derimot noe helt annet. Mens vi har en timekostnad med lønn og sosiale utgifter på 25 euro, er tilsvarende 23 euro i Finland, kun 4,5 euro i Polen – mens kinesiske konkurrenter har timekostnader på under én euro! Til tross for at råvareprisen på kobber og messing i teorien skal være lik på verdensbasis, ser vi at kineserne skaffer seg råvarer som er 10–20 prosent billigere. Det betyr at vi virkelig må slåss ordentlig hver eneste dag, ikke bare i markedet, men også i konsernet, sier Aasen.

– Høyere råvarepriser og kraftig prispress på ferdige produkter gjør konkurransen hard. Vi er også bokstavelig talt prisgitt det som skjer i Kina.

Konsekvensen er at Oras har startet kjøp av deler i Kina og økt importen, dels på vegne av egen produksjon, for å opprettholde markedsposisjonen i Norge.

– Vi må også finne smartere måter å produsere og markedsføre oss på. Løsningen er å tilby produkter i segmentet for dem som stiller høyere krav til teknologi, kvalitet, funksjonalitet og design. Satsing på avansert, elektronisk armatur er et eksempel på dette. Armaturer du ikke trenger å berøre før de leverer vann, blir stadig mer utbredt også i private husholdninger. I denne nisjen er Oras ledende i Europa og i tet i verden, forteller Aasen.

Oras har lenge lagt vekt på design. I 1965 brukte de den finske glassformeren Tapio Wirkkala til å designe. Våren 2002 etablerte Oras et omfattende samarbeid med det italienske designhuset Alessi. Utforskning av potensialet i vannbruk og investeringer i ny teknologi har ikke bare resultert i nye opplevelser, men også vann- og energisparing. Oras har lang erfaring og solid ekspertise i software og hardware, ved utvikling og produksjon av brukervennlige produkter.

SINTEF

Skandinavia største uavhengige forskningsbedrift og en av de fire største i Europa.

Antall ansatte: cirka 1800

Omsetning: NOK 2,75 milliarder

Antall ansatte: Cirka 1300 i Trondheim, cirka 450 i Oslo

Avdelingskontorer i Bergen, Stavanger og Ålesund, i tillegg til kontorer i Houston, Texas (USA), Skopje (Makedonia), Warszawa og Krakow (Polen) og et laboratorium i Hirtshals (Danmark).

Oppdrag målt i verdi: Industri og næringsliv 42 prosent, forskningsrådsprogram 20 prosent, offentlig forvaltning 16 prosent, internasjonale kunder 15 prosent.

Hovedutfordring: Bli et av Europas mest anerkjente forskningskonsern.

NÅR KUNNSKAP TELLER

Så du trodde Gerhardsen bygde landet? All ære, men uten kunnskapsleverandørene i Trondheim ville det vært smått stell med det meste. Kunnskap fra Sintef anvendes over hele verden.

Sintef ble etablert i 1950 av Norges tekniske høgskole (NTH), i dag en del av NTNU. Sintef hadde sin kraftigste vekstperiode på 1970-tallet, primært på grunn av voksende teknologibehov i den unge norske oljenæringen. I et halvt århundre har miljøet lagt grunnlag for nyskaping og vekst i norsk næringsliv. Sintef hjelper en liten grusleverandør med å analysere steinprøver, samtidig som forskerne er med på å utvikle neste generasjons energiløsninger. I løpet av de siste 20 årene har rundt 100 bedrifter, med totalt cirka 2000 ansatte, sprunget ut av miljøet ved Sintef og NTNU – direkte og indirekte.

Konsernet Sintef ble etablert midt på 1980-tallet, flere nye institutter ble da lagt under Sintef-paraplyen. Fra i år er Sintef samlet i sju konsernområder, definert etter bransjer og verdikjeder i markedet: Bygg, helse, IKT, marin (fisk og havbruk), materiale og kjemi, olje og energi, teknologi og samfunn. De senere år har Sintef åpnet kontorer i Bergen og Stavanger samt datterselskaper i Mo i Rana, Raufoss og Ålesund. Internasjonalt er Sintef representert i Houston, Hirtshals og på Balkan.

Hun har ledet 8. mars-toget i Trondheim, har doktorgrad i materialteknologi, har kjempet for trehusbebyggelsen på Baklandet i Trondheim og er en ettertraktet styreleder. Siden oktober 2004 har Unni Steinsmo vært konsernsjef for hele Sintef. – Vi er langt inne i «internasjonaliseringsfasen», forteller Steinsmo. – Det dreier seg om praktisk fagpolitikk, og for oss om et å være eller ikke være. Globaliseringen gir et større marked, men også mer konkurranse fra internasjonale FoU-bedrifter. Vi må være faglig ledende, ha strømlinjeformet prosjektgjennomføring og

rammebetingelser som er sammenlignbare med våre konkurrenters, sier Steinsmo, med et klart budskap til politikerne: – De må innse at vi trenger konkurransedyktige rammevilkår, i praksis større rammebevilgninger til de miljøer som leverer gode resultater. Tyske institutter, for eksempel, har offentlige grunnbevilgninger på opp til 80 prosent, der vi kan skilte med 8 prosent, sier Steinsmo.

– Sintef er i dag blant de fire største forskningskonsernene i Europa, men vi skal også bli blant de mest anerkjente, blant dem som det lyttes til i Europa. Dette krever at vi hele tiden må bli bedre, sier Unni Steinsmo. EU blir en globalt viktig FoU-aktør og Norge vil trolig kanalisere mer forskningsressurser gjennom EU-systemet. EU representerer både et forskningsmarked og et industrielt marked, sier Steinsmo, som mener påvirkning i utforming av EU-programmene er helt avgjørende for senere deltagelse som FoU-aktør.

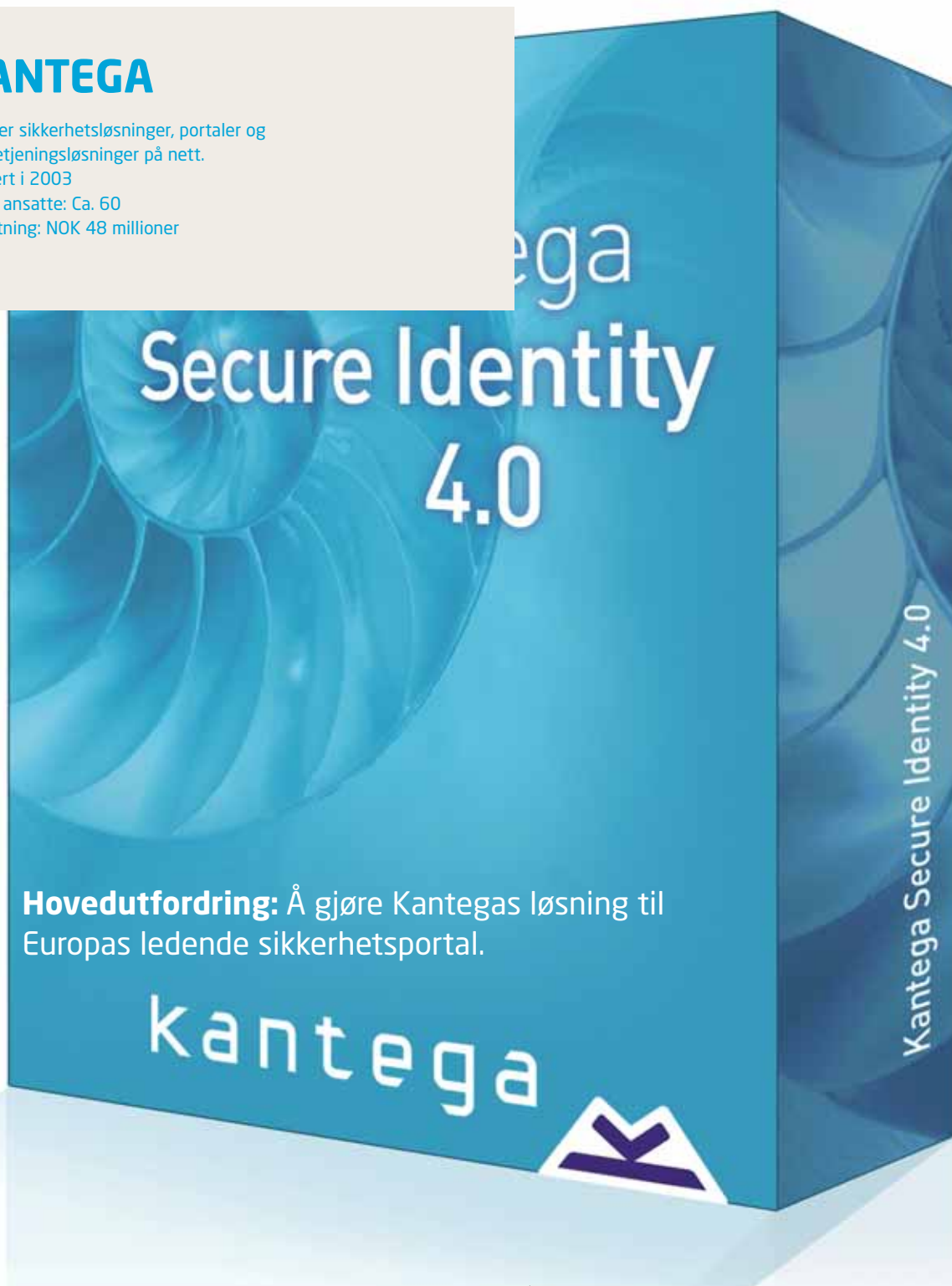
KANTEGA

Utvikler sikkerhetsløsninger, portaler og selvbetjeningsløsninger på nett.

Etablert i 2003

Antall ansatte: Ca. 60

Omsetning: NOK 48 millioner

Hovedutfordring: Å gjøre Kantegas løsning til Europas ledende sikkerhetsportal.

EN PORTAL MOT VERDEN

Det er slett ikke alltid en ulempe å være basert i Norge og samtidig ha internasjonale ambisjoner. IT-bedriften Kantega sikter globalt, men finner hjernekraften, utviklingsmiljøene og de mest modne markedene lokalt.

Det er ingen tilfeldighet at Kantega har kontorer i Oslo og Trondheim. Det er her de viktigste kunnskapsmiljøene på it-siden finnes, og bedriften samarbeider både med NTNU og Sintef. – For oss er det et klart konkurransefortrinn å operere fra Norge. Norden ligger langt framme når det gjelder utbredelse av internett og utvikling av teknologisk infrastruktur. Det betyr at man kan utvikle tekniske løsninger lokalt og selge dem globalt, sier administrerende direktør Jon Øyvind Eriksen.

Kantega utvikler brukervennlige og sikre it-løsninger til kunder som stiller høye krav til ytelse og brukskvalitet. Bedriften lager blant annet portaler med støtte for digital signatur for bedrifter, finansforetak og offentlige etater, som lar ansatte, kunder eller innbyggere drive selvbetjening på nett.

Selskapet har utviklet flere banebrytende og prisbelønte løsninger. Deres største internasjonale satsing er sikkerhetsportalen id.kantega, som gjør det lettere for virksomheter å tilby en sikker webløsning med digital signatur i flere land samtidig, basert på hvert enkelt lands nasjonale identitetsløsninger. På dette området er selskapet ledende i Norden.

– Vår ambisjon er å bli verdensledende innen vårt område, og strategien er å integrere alle offentlige identitetsløsninger som er tilgjengelig i hvert enkelt land. I dag støtter vår portal alle danske, finske, svenske og norske identitetsløsninger, og i løpet av kommende år vil vi også integrere andre europeiske lands ulike standarder. Når markedene der modner mer, står vi klare, sier Eriksen. I tillegg er sikkerhetsportalen til stor hjelp for norske bedrifter som ønsker å operere utenlands.

Fagmiljøet som utgjør Kantega har røtter tilbake til 1980-tallet. Virksomheten ble kjøpt opp og gikk inn i et svensk konsern i dotcom-boomen. I 2003 kjøpte de ansatte i fellesskap tilbake den norske delen av konsernet og startet sitt eget it-eventyr.

– Målet er å ha alle ansatte inne på eiersiden, med jevn fordeling av eierandeler. Slik sett er vi ganske unike i Norge. Ansatteierskap har den klare fordel at alle ansatte utviser stort engasjement for bedriften. Ulempen ligger i at rammebetingelsene er svært dårlige for denne typen selskaper. De offentlige bevilgningene til risikokapital går utelukkende til investeringsfond, som forutsetter at bedriften må ta inn eksterne investorer på eiersiden for å få tilgang til støtten, sier Eriksen, som etterlyser tilgang til statlig risikokapital også for ansatteide bedrifter.

– Da kunne vi skapt større verdier raskere, og dermed også flere arbeidsplasser innenfor et relativt avansert teknologiområde. Nasjonen vil ha glede av at vi bygger opp slik kunnskap i flere generasjoner. Lykkes vi, har Norge fått en ny, stor it-bedrift som skaper atskillige verdier i tiår framover. Det er jo kunnskapsbasert industri som vil være løsningen når vi har tappet den siste olje.

OPPSUMMERING

Næringslivet i Trøndelag skårer midt på treet på de fleste indikatorene i næringslivsindeksen. Unntaket er andelen SkatteFUNN-prosjekter, der regionen skårer høyt.

- **71,9 PROSENT AV BEDRIFTENE** i regionen leverte positivt resultat i 2005
- **DET PLASSERER REGIONEN LITT UNDER LANDSGJENNOMSNI TTET** med hensyn til lønnsomhet
- **55,3 PROSENT AV BEDRIFTENE** i regionen hadde realvekst i 2005
- **ANDEL NYETABLERINGER I REGIONEN** ligger midt på treet
- **ANDELEN SKATTEFUNN-PROSJEKTER** i regionen var 4,1, altså tredje høyeste av regionene (forskning og utvikling)

TRØNDELAG KOM PÅ EN ÅTTENDEPlass I NÆRINGS-NM

